

Štátny pedagogický ústav, Pluhová 8, 830 00 Bratislava

**CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI
MATURANTOV ZO PSYCHOLÓGIE**

Bratislava 2008

1. CIEĽ MATURITNEJ SKÚŠKY

Obsah učebného predmetu a teda aj požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov má integrujúci charakter, spája vedomosti a zručnosti nadobudnuté počas celého štúdia aj v ďalších vyučovacích predmetoch (najmä biológii, náuke o spoločnosti, dejepise, literatúre). Maturitná skúška sa vzťahuje na celé učivo, preto cieľové požiadavky majú syntetický charakter a nemusia sa vždy kryť s obsahom príslušného tematického celku učebných osnov. Samotné **požiadavky** tvoria **základ** pre vypracovanie **úloh (zadaní)** internej časti maturitnej skúšky.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti žiakov sú formulované ako operacionalizované ciele, ktoré vyjadrujú, na akej úrovni žiak poznatky ovláda. Formulácia operacionalizovaných cieľových požiadaviek vychádza z Bloomovej a Niemiarkovej taxonómie úloh a tieto taxonómie majú byť uplatňované aj pri vypracovaní úloh (zadaní) maturitnej skúšky.

Súčasťou cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti sú aj ukážky tzv. **exemplifikačných úloh**, ktoré ilustrujú formálnu i obsahovú stránku maturitnej skúšky a úroveň zvládnutia učiva.

Predkladaný dokument cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov zo psychológie je dokument flexibilný a jeho súčasťou, obsah aj požiadavky predstavujú otvorený systém prístupný zmenám. Otvorenosť systému je nevyhnutná vzhľadom na nové poznatky a skúsenosti spoločenskej a školskej praxe.

2. CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI

Psychológia ako voliteľný maturitný predmet umožňuje žiakom prostredníctvom maturitnej skúšky prezentovať:

- **poznanie** základných psychologických pojmov, kategórií a ich vzťahov. Osvojené základné psychologické poznatky a ich vekuprimeraná miera zvnútorňovania majú mnohostranné vzťahy k poznávaniu, správaniu a individuálnemu kognitívnemu a emocionálnemu rastu žiaka,
- **interpretáciu** podstaty psychologického výkladu ľudského prežívania a správania z pohľadu rôznych psychologických smerov a prúdov. Žiaci dokážu vysvetliť individuálnosť ako aj začlenenosť osobnosti do sociálneho prostredia a ich podiel na duševnom zdraví. Primeraná interpretácia (nielen) psychologických poznatkov uľahčuje sebazpoznávanie, nabáda k sebakontrolu, sebazvedelávaniu a k záujmu o duševnú hygienu a k starostlivosti o duševné zdravie seba a svojich blízkych, prispieva k príprave na vysokú školu a pracovné zaradenie,
- samostatné, pohotové a **vhodné uplatnenie osvojených poznatkov, postojov morálnych hodnôt pri výklade, posudzovaní a riešení situácií**, ktoré navodzuje sociálna skutočnosť (napr. výchova, partnerské vzťahy, medzigeneračné vzťahy, budúca profesionálna orientácia žiaka, zamestnanosť/nezamestnanosť, životný štýl a duševné zdravie). Poznávanie duševného života človeka umožňuje žiakom orientovať sa v poznávaní a chápaní seba, iných ľudí, vedome zdokonaľovať komunikáciu, medziľudské vzťahy a tvoriť vlastný životný štýl.

Všeobecný cieľ maturitnej skúšky je konkretizovaný v čiastkových cieľoch. Konkretizovaná štruktúra čiastkových cieľov je formulovaná v troch hierarchicky usporiadaných úrovniach. To znamená, že od prezentovania vedomostnej úrovne (**úroveň A** : vedomosti, porozumenie) žiak postupuje k prezentovaniu schopnosti analyzovať a vysvetľovať situácie, riešiť situácie a problémy (**úroveň B** : analýza, interpretácia a aplikácia), argumentovať, obhajovať, hodnotiť svoje výroky, postupy, postoje a riešenia (**úroveň C** : syntéza, posudzovanie a tvorba vlastných postupov).

Obsah cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov je vymedzený pojmami, kategóriami, javmi a vzťahmi medzi nimi z týchto tematických okruhov:

- **všeobecná psychológia**
- **psychológie osobnosti a čiastočne vývinová psychológia**
- **sociálna psychológia**

2.1 Všeobecná psychológia

Obsah

Predmet psychológie. Začlenenie psychológie do rámca vedeckých disciplín. Psychologické disciplíny. Psychológia ako veda a jej hranice. Psychika. Determinácia psychiky. Formy, obsahy duševného života (psychické procesy, psychické stavy, psychické vlastnosti). Metódy používané v psychológii (pozorovanie, rozhovor, experiment, testy, analýza dokumentov) a etika ich použitia. Psychologické smery (štrukturalizmus, asocianizmus, reflexológia, behaviorizmus, tvarová psychológia, kognitívna psychológia, hlbinná psychológia, humanistická psychológia).

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

2.1.1 Definovať, popísať, charakterizovať, vymenovať základné pojmy, kategórie, javy

- Definujte pociťovanie, pamäť atď.
- Popíšte proces vnímania, schému vôľového konania, metódy na získavanie informácií, ...
- Charakterizujte determinanty psychiky, prežívanie človeka, humanistickú psychológiu,...
- Vymenujte aplikované psychologické disciplíny, ostatné vedy o človeku, psychické procesy zmyslového poznávania, ...

2.1.2 Interpretovať, analyzovať, vysvetľovať, triediť základné pojmy, kategórie, javy

- Vysvetlite determináciu psychiky, použitie psychologických metód, funkciu pozornosti, ...
- Zoradte pojmy správanie – konanie – činnosť podľa miery všeobecnosti, myšlienkové operácie podľa náročnosti, druhy pocitov, ...
- Interpretujte definíciu myslenia, podstatné znaky jednotlivých psychologických smerov.

2.1.3 Porovnať, zisťovať vzťahy medzi javmi (príčinu, následok, cieľ, prostriedok, vplyv, funkciu, účinok, spôsob ...), zovšeobecniť a konkretizovať, ilustrovať na príklade, aplikovať

- Porovnajte pociťovanie a vnímanie, jednotlivé psychologické smery, vedy o človeku.
- Zistite vzťahy : čo môže byť príčinou absencie zrakových pocitov, čo je príčinou geometricko-optických klamov, prečo treba riešiť problémy.
- Ilustrujte vplyv sociálneho učenia, ilustrujte vplyv socializácie na utváranie osobnosti človeka.
- Aplikujte poznatky: charakterizovať svoju pamäť a pozornosť a povedať, či ju môže človek zlepšovať, povedať, na ktorej úrovni vôľového konania najčastejšie zlyháva.

2.1.4 Argumentovať, hodnotiť, tvoriť a posudzovať svoje výroky, postoje, postupy, riešenia

- Potvrdiť vplyv biologickej determinácie psychiky v živote človeka.
- Posúdiť výrok „najlepšie nápady prichádzajú ráno“.

2.2 Psychológia osobnosti

Obsah

Osobnosť – definícia, osobnosti . Osobnosť a prostredie (adaptácia, vývin, výchova). Štruktúra osobnosti. Črta a vlastnosť. Typológie osobnosti. Schopnosti. Inteligencia. Tvorivosť. Poruchy intelektu. Charakter. Postoje. Potreby. Záujmy. Ašpirácie. Ciele. Sebauvedenie. Sebahodnotenie. Sebaobraz, Sebaúcta. Svedomie. Zrelosť osobnosti. Rodina. Výchova. Vývinové štádiá – detstvo, dospelosť, staroba. Osobnosť a psychické zdravie. Zdravie. Náročné životné situácie. Problémy. Konflikty. Frustrácia. Stres. Zvládanie náročných životných situácií. Láska, strach, smútok, radosť, smiech, hnev, agresia v živote človeka. Neuróza. Depresia. Psychopatia. Vytváranie pozitívneho scenára života. Životný štýl. Psychohygiena.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

2.2.1 Definovať, popísať, charakterizovať, vymenovať základné pojmy, kategórie, javy

- Definujte osobnosť zo psychologického hľadiska, náročné životné situácie.
- Popíšte ako sa prejavuje prežívanie stresovej situácie.
- Charakterizujte záujmy človeka, reakcie na frustráciu.
- Vymenujte typy temperamentu podľa..., znaky zrelej osobnosti.

2.2.2 Interpretovať, analyzovať, vysvetľovať, triediť základné pojmy, kategórie, javy

- Vysvetlite, prečo charakterizujeme osobnosť ako organický celok, vzťah správanie flegmatika a činnosť nervovej sústavy.
- Vyjadrite vlastnými slovami typické vlastnosti obľúbeného literárneho hrdinu.
- Analyzujte, zaradte radosť do rámca prejavov duševného života, psychické zdravie ako stav človeka, popíšte nevyhnutné schopnosti pre svoju budúcu profesiu, analyzujte svoj režim dňa.

2.2.3 Porovnať, zisťovať vzťahy medzi javmi (príčinu, následok, cieľ, prostriedok, vplyv, funkciu, účinok, spôsob ...), zovšeobecniť a konkretizovať, ilustrovať na príklade, aplikovať

- Na konkrétnom príklade ukážte ako charakter a postoje ovplyvňujú správanie človeka, podľa správania človeka usúďte o črtách osobnosti.
- Zistite v čom môže spočívať problém adaptácie na spoločenské normy.
- Porovnajte, ktoré faktory ľudského správania ohrozujú ľudské zdravie dnes a ktoré v minulosti.

2.2.4 Argumentovať, hodnotiť, tvoriť a posudzovať svoje výroky, postoje, postupy, riešenia

- Poradte svojmu spolužiakovi, ktorý má problémy s dochvilnosťou a argumentujte prečo.
- Vytvorte návrh projektu „Ako znižovať trému u žiakov 1.ročníka gymnázia“

2.3 Sociálna psychológia

Obsah

Predmet sociálnej psychológie. Človek a skupina. Socializácia. Sociálne a iné normy správania. Sociálne učenie. Skupina. Klasifikácia skupiny. Sociálna rola. Sociálna status. Sociálna pozícia. Vodcovstvo a vedenia skupiny. Štýly vedenia skupiny. Skupina a dav. Sociálna identita. Medzietnické vzťahy. Tolerancia. Sociálna komunikácia. Asertivita. Afiliácia, samota, osamotenie. Agresia. Agresivita. Hostilita. Šikanovanie. Prosociálne správanie.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

2.3.1 Definovať, popisovať, charakterizovať, vymenovať základné pojmy, kategórie, javy

- Definujte predmet sociálnej psychológie, sociálnu skupinu, dav,...
- Popíšte prácu sociálneho psychológa, druhy štýlov vedenia skupiny, konflikt rol, ...
- Charakterizujte prosociálne správanie, neverbálnu komunikáciu, ...
- Vymenujte základné znaky sociálnej skupiny, vymenujte sociálne normy,...

2.3.2 Interpretovať, analyzovať, vysvetľovať, triediť základné pojmy, kategórie, javy

- Vysvetliť pojem socializácia, masová komunikácia, afiliácia,...
- Interpretujte kedy a ako sa vytvárajú/menia postoje, význam normy pre sociálnu skupinu, určiť čo je sociálna skupina a sociálny status ,...

2.3.3 Porovnať, zisťovať vzťahy medzi javmi (príčinu, následok, cieľ, prostriedok, vplyv, funkciu, účinok, spôsob ...), zovšeobecniť a konkretizovať, ilustrovať na príklade, aplikovať

- Porovnajte rodinu ako primárnu skupinu s ostatnými skupinami, čím sa líši sociálna skupina a dav, sociálnu rolu a pozíciu, vysvetlite rozdiel v pojmoch osobnosť – rola – identita.
- Rozdeľte skupiny podľa jednotlivých kritérií, charakterizujte všetky skupiny, ktorých je členom,
- Konkretizujte, ktoré z desatora asertívnych práv bolo pre konkrétneho žiaka najprospernejšie, konkretizujte pozitíva jednotlivých štýlov riadenia.

2.3.4 Argumentovať, hodnotiť, tvoriť a posudzovať svoje výroky, postoje, postupy, riešenia

- Posúďte a vysvetlite výrok E. Štúra „Láska je veľkých činov zárod.“, posúďte a vysvetlite ľudovú múdrosť ..., posúďte predložený referát.

Úpravy cieľových požiadaviek zo psychológie pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

Psychológiu ako voliteľný predmet by si mali zvoliť žiaci, ktorí zvládnu cieľové požiadavky v plnom rozsahu.

Požiadavky smerom k úprave cieľových požiadaviek môžu byť len technického charakteru.

žiaci so sluchovým postihnutím

Cieľové požiadavky zo psychológie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

žiaci so zrakovým postihnutím

Cieľové požiadavky zo psychológie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

žiaci s telesným postihnutím

Cieľové požiadavky zo psychológie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

žiaci so špecifickými poruchami učenia

Cieľové požiadavky zo psychológie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou

Cieľové požiadavky zo psychológie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

žiaci chorí a zdravotne oslabení

Cieľové požiadavky zo psychológie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

žiaci s pervazívnymi vývinovými poruchami (s autizmom)

Cieľové požiadavky zo psychológie pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.